

Finansdepartementet

Statskontoret
Box 396
101 27 Stockholm

Uppdrag till Statskontoret att analysera och utvärdera den kommunala budget- och skuldrådgivningen

Regeringens beslut

Regeringen ger Statskontoret i uppdrag att analysera och utvärdera den kommunala budget- och skuldrådgivningen. I uppdraget ingår att bedöma om budget- och skuldrådgivningen uppfyller sitt syfte att genom ekonomisk rådgivning bidra till att förebygga skuldproblem och hjälpa skuldsatta personer.

Inom ramen för uppdraget ska Statskontoret analysera rollerna för de aktörer som ingår i systemet för budget- och skuldrådgivning. Uppdraget omfattar i denna del de kommunala budget- och skuldrådgivarna, Konsumentverkets stödjande roll, Inspektionens för vård och omsorgs (IVO) tillsynsroll och kommunernas ansvar gentemot kommuninvånarna. Även det stöd som t.ex. Kronofogdemyndigheten erbjuder budget- och skuldrådgivare ska omfattas av analysen. Analysen ska göras med beaktande av de förslag som lämnas i betänkandet Ett förstärkt konsumentskydd mot riskfylld kreditgivning och överskuldsättning (SOU 2023:38) avseende förutsättningar för en mer likvärdig budget- och skuldrådgivning med hög kvalitet och som möter behovet av rådgivning i varje kommun.

Baserat på sin analys och sina bedömningar får Statskontoret lämna förslag på ändringar i befintliga regelverk eller andra åtgärder som kan förbättra tillgängligheten till budget- och skuldrådgivning som myndigheten bedömer som ändamålsenliga och kostnadseffektiva. Om förslagen bedöms få samhällsekonomiska eller statsfinansiella konsekvenser ska dessa redovisas. Om förslagen påverkar statens inkomster eller utgifter ska förslag till finansiering lämnas. Det ingår inte i uppdraget att lämna författningsförslag.

Statskontoret ska inhämta synpunkter från berörda aktörer, bl.a. kommuner, Sveriges Kommuner och Regioner och Yrkesföreningen för budget- och skuldrådgivare. Vidare ska Statskontoret samråda med Konsumentverket, Kronofogdemyndigheten och Finansinspektionen. Statskontoret ska löpande hålla Regeringskansliet (Finansdepartementet) informerat om hur arbetet med uppdraget fortskrider.

Statskontoret ska vid genomförandet av uppdraget beakta annat relevant arbete som pågår hos myndigheter och i Regeringskansliet, bl.a. Konsumentverkets uppdrag om ett förstärkt stöd till budget- och skuldrådgivning (Fi2023/02050).

Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Finansdepartementet) senast den 31 mars 2025.

Bakgrund

Marknaden för konsumentkrediter har genomgått stora förändringar under de senaste decennierna. Utvecklingen har bl.a. lett till att konsumtionslånen har ökat kraftigt, inte minst genom att det har tillkommit fler möjligheter att ta lån eller skjuta upp betalningar. Därutöver har marknadsföringen av krediter ökat och i vissa avseenden blivit mer påträngande. Även kreditförmedling förekommer oftare och en växande e-handel har bidragit till ökad konsumtion på avbetalning.

En större tillgänglighet till krediter medför en ökad risk för att konsumenter lånar mer än de klarar av att betala tillbaka. Riskerna är särskilt stora för de som har små ekonomiska marginaler. Hushållens skulder har ökat hos såväl inkassobolagen som Kronofogdemyndigheten. Vid årsskiftet 2023/2024 var drygt 417 000 personer registrerade hos Kronofogdemyndigheten och skulderna uppgick sammanlagt till 119 miljarder kronor. De vanligast förekommande skulderna avsåg underhållsstöd, fordon, skatt och konsumtion, bl.a. blacolån.

Personer som har problem att betala sina skulder kan vända sig till kommunala budget- och skuldrådgivare. Kommunerna är enligt 5 kap. 12 § socialtjänstlagen (2001:453) skyldiga att erbjuda invånarna detta stöd. Några krav på tillgänglighet eller kvalitet uppställs inte i lagen. Budget- och skuldrådgivare ska genom olika former av ekonomisk rådgivning bidra till att förebygga skuldproblem och hjälpa skuldsatta personer. Det kan bl.a. handla

om att hjälpa den enskilde med att ingå en frivillig överenskommelse med sina fordringsägare. En viktig del av budget- och skuldrådgivarnas arbete är också att ge stöd åt skuldsatta personer inför, under och efter ett skuldsaneringsförfarande. I det förebyggande arbetet ingår även att förmedla information till kommuninvånarna och samverka med andra aktörer för att motverka överskuldssättning.

Enligt 5 kap. 12 § socialtjänstlagen ska Konsumentverket stödja och ge vägledning för den budget- och skuldrådgivning som kommunerna ska svara för och enligt 3 § förordningen (2009:607) med instruktion för Konsumentverket ska myndigheten stödja kommunernas konsumentverksamhet, dvs. deras konsumentvägledning och budget- och skuldrådgivning, med bl.a. utbildning och information. Konsumentverket genomför regelbundet kartläggningar av den kommunala budget- och skuldrådgivningen. Av den senaste kartläggningen framgår att variationen i verksamheten är stor, inklusive vilka resurser som kommunerna lägger på budget- och skuldrådgivning (Läget i landet, budget- och skuldrådgivning, Konsumentverket 2023). Under 2016 gav regeringen Konsumentverket i uppdrag att ta fram rekommendationer för den kommunala budget- och skuldrådgivningen (Fi2016/00957). Dessa publicerades i januari 2017 och behandlar bl.a. verksamhetens innehåll och tillgänglighet. Rekommendationerna uppdaterades i april 2024 och är tillgängliga på konsumentverket.se.

Sedan 2013 har IVO tillsynsansvaret över socialtjänsten och därmed även budget- och skuldrådgivningsverksamheten i kommunerna. I Riksrevisionens rapport Överskuldssättning – hur fungerar samhällets stöd och insatser? (RiR 2015:14) anges att IVO anser att myndigheten inte har möjlighet att utöva tillsyn över kvaliteten på den budget- och skuldrådgivning som kommunerna erbjuder, eftersom det inte finns några tydliga bedömningskriterier för verksamheten. Efter rapporten har dock förtydliganden av regelverket skett efter förslag i propositionen Skuldsanering – förbättrade möjligheter för överskuldssatta att starta om på nytt (prop. 2015/2016:125) och genom rekommendationer från Konsumentverket. Detta bör ha förbättrat möjligheterna för IVO att utöva sin tillsyn.

Trots att alla kommuner erbjuder budget- och skuldrådgivning, varav många med en förhållandevis god tillgänglighet, är det ett stort antal skuldsatta som aldrig kommer i kontakt med den kommunala budget- och skuldrådgivningen, och alltför många skuldsatta som inte får den hjälp de

behöver. Överskudsättningsutredningen (Fi 2021:08) har haft i uppdrag att granska marknaden för konsumentkrediter och föreslå åtgärder som motverkar riskfylld kreditgivning och överskudsättning. I sitt betänkande Ett förstärkt konsumentskydd mot riskfylld kreditgivning och överskudsättning (SOU 2023:38) har utredningen föreslagit att Statskontoret ska få i uppdrag att analysera och utvärdera den kommunala budget- och skuldrådgivningen. Remissinstanserna har i allmänhet ställt sig bakom förslaget och framhållit vikten av en väl fungerande budget- och skuldrådgivning.

På regeringens vägnar

Erik Slottnér

Marita Axelsson

Kopia till

Justitiedepartementet/L2
Finansdepartementet/B, BA, K, och SFÖ
Socialdepartementet/SL
Civilutskottet
Finansinspektionen
Inspektionen för vård och omsorg
Konsumentverket
Kronofogdemyndigheten
Sveriges Kommuner och Regioner
Yrkesföreningen för budget- och skuldrådgivare